

WERELDORIËNTATIE EN TAAL, PERFECTE PARTNERS!

WELKE KANSEN ZIJN ER VOOR VAKINTEGRATIE?

Steeds meer scholen gaan aan de slag met het combineren van wereldoriëntatie en taal. Deze manier van werken biedt kansen om (1) het leren en leesonderwijs voor leerlingen betekenisvoller te maken (2) doelgericht vakgebieden met elkaar te combineren, passend bij je schoolvisie en schoolweging (3) breder aandacht te besteden aan taalonderwijs. Adviseurs Wendy, Ellen, Marcel, Marleen en Bas maakten een Edux visual over deze kansen en lichten deze toe in een drietal artikelen. In dit tweede artikel gaan we in op **vakintegratie tussen taal, wereldoriëntatie en digitale geletterdheid.**

EDUX **JOUW TALENT, ONZE KENNIS, HUN ONTWIKKELING.** **OVER**

- Begrijpend lezen combineren met WO
- Leesmotivatie in de bovenbouw
- Leerlingen bewust en kritisch leren handelen
- Het hele leerproces stimuleren: vooraf - tijdens - na

1 WHY

LEESMOTIVATIE

Aha! leren lezen is NGUTTIG!

LEES TECHNIEK

TREKT BEGRIP

dat TOEPASSEN!

Ik leer lezen, omdat het moet.

Ik wil weten WAAROM...

WIL JE NIET ONTOEGEVOELD VOELEN?

ZOEKEN NAAR BALANS TUSSEN

INSTRUCTIE

ZELF ONDERZOEKEN

Voorstellen

argumenteren

luisteren

mening aanpassen

AANLEREN VAARDIGHEDEN

2 HOW

DE HELE DAG

Iedere keer als tekst/info voortbij komt. Het domein taal is niet te vangen in een methode.

COMBINEER

DOEK HET DE ACTUALITEIT!

LEERLINGEN BIJ WIE HET NIET VANZELF GAAT

Wat lukt al wel en geef expliciete instructie.

Dit lukt al wel!

Wat lukt al wel en geef expliciete instructie.

Wat lukt het echt niet?

Is het nou al aangeleerd?

SAMENGEVAT

- Aanwakkeren nieuwsgierige, kritische houding
- Stimulerende taal gebruiken
- Balans instructie – zelf onderzoeken
- Bewust expliciet maken vaardigheden
- Samen met het team → VISIE ontwikkelen de zelfde taal, samen leren
- Leer aan leerlingen: "Ik lees voor het leven!"
- Beredeneerd aanbod
- Model en leer aan: mening aanpassen, argumenteren, voorspellen, luisteren
- Aanleren zelfregulerende vaardigheden

3 WHAT

WAT ZOU HET EFFECT ZIJN?

- Hoger doel: Leerlingen met informatiehonger
- Leren lezen om iets te weten te komen en niet voor 'het' antwoord.
- Leerlingen die kritisch durven én kunnen denken.

SPANNINGSVELD

aanbod

LEES TOETSEN

CITOtoetsen

DEEFEN WEL DE WERKVORM

Wat is de bloed-onloop?

Wat hebben nu geleerd om deze strategie te gebruiken om antwoorden te krijgen op mijn vraag?

Hoe KROM het ook voelt...

ZELFREGULERENDE VAARDIGHEDEN

Wat wil ik hierover leren?

Wat heb ik nodig?

Hoe pak ik het aan?

Wat heb ik geleerd?

Wat doe ik de volgende keer?

TIP

IEDEREEN EEN KRITISCHE NIEUWSGIERIGE HOUDING

Praktijk met je team over: Het belang van het behouden en verder ontwikkelen van een KRITISCHE EN NIEUWSGIERIGE houding bij leerlingen.

Mantle Visuals

Taal, wereldoriëntatie en digitale geletterdheid combineren biedt unieke kansen om leerlingen betekenisvol, efficiënt en doelgericht te laten leren. De meeste scholen zien de voordelen, maar zijn nog op zoek naar een passende aanpak. Onderstaand voorbeeld geeft een beeld hoe je deze vakken zou kunnen combineren:

In groep 7 staat het thema **De Tweede Wereldoorlog** centraal bij het vakgebied wereldoriëntatie. Leerlingen leren o.a. over de bezetting van Nederland door Duitsland, gedurende 5 jaar (1940-1945). De leerkracht van deze groep gebruikt het thema Tweede Wereldoorlog overkoepeld, door ook lessen begrijpend lezen en digitale geletterdheid te koppelen. Zo gaat de derde les vanuit de methode wereldoriëntatie over het leven van Anne Frank. In plaats van de les uit de methode, kiest de leerkracht ervoor om verschillende kennisrijke teksten samen met leerlingen te lezen over het leven van Anne Frank. Teksten uit **Het achterhuis** (Ari Folman, David Polonsky) en **Vergeet mij niet** (Janny van der Molen) worden actief samen met de leerlingen gelezen. Leerlingen maken aantekeningen en verwerken informatie in een woordweb en later zelfs via een infographic in Canva. Naast de kennis over het thema, leren leerlingen ook belangrijke leesvaardigheden, zoals samenvatten en visualiseren. Tevens wordt de woordenschat actief uitgebreid, door de betekenis van woorden af te leiden uit de tekst.

Tijdens het thema krijgen leerlingen de opdracht om in groepjes een onderzoekje te doen naar een personage binnen dit thema (zoals Anne Frank). Naast de kennis die zij vanuit de leerkracht, filmpjes of teksten krijgen aangereikt, gaan zij ook zelf op zoek naar informatie op het internet. Maar voordat de leerlingen zelf op onderzoek uitgaan, doet de leerkracht hardop denkend voor hoe zij een goede zoekvraag stelt en een zoekstrategie bepaalt. Leerlingen leren binnen de context van het thema dat er een verschil is tussen een **opzoekvraag** en een **uitzoekvraag** en dat een goede zoekopdracht vaak uit een **kernwoord + kenmerkbeschrijving** bestaat. Een geïntegreerd les digitale informatievaardigheden dus! Hetgeen wat de leerlingen te weten zijn gekomen mogen zij verwerken in een eindproduct, bijvoorbeeld een poster, PowerPoint presentatie of kort toneelstukje. Tijdens het maken van het eindproduct moeten de leerlingen beroep doen op verschillende vaardigheden, bijvoorbeeld samenwerken, creatief denken en/of probleemoplossend denken.

Aan de hand van dit voorbeeld komen er waarschijnlijk verschillende vragen bij je op. Wat maakt dat deze manier van werken steeds meer aandacht krijgt? Met welke valkuilen moet ik rekening houden als ik aan de slag ga met vakintegratie? Hoe kan ik zelf een eerste stap maken met vakintegratie? Wat vraagt vak geïntegreerd werken van mijn leerkrachtvaardigheden? Hieronder beantwoorden we deze vragen één voor één.

Wat maakt dat deze manier van werken steeds meer aandacht krijgt?

- *Het belang van goede leesvaardigheden:* Uit internationaal onderzoek blijkt dat de leesvaardigheid van de jeugd in Nederland de afgelopen jaren is gedaald en voor het eerst niet hoger dan het gemiddelde van 21 Westerse landen (PIRLS, 2021). Uit deze recente publicatie van het PIRLS-onderzoek komt de aanbeveling om de kennisbasis van leerlingen te vergroten door voor een langere periode aan één thema te werken en lezen met andere

vakken en domeinen te integreren. Hoe meer iemand over een onderwerp weet, des te makkelijker het is om over dat onderwerp te lezen en nieuwe kennis op te doen.

- *Betrokkenheid en motivatie bij leerlingen verhogen:* Door gebruik te maken van overkoepelende, kennisrijke thema's wordt de nieuwsgierigheid van leerlingen geprikkeld en ontstaan er vragen (PIRLS, 2021). Deze vragen, maar ook het koppelen van de leeslessen aan de lessen van andere vakgebieden, kunnen de betrokkenheid en motivatie bij het leesonderwijs verhogen. Hiermee creëer je een betekenisvolle context. Het is voor leerlingen vaak leuker en interessanter om zichzelf te verdiepen in een thema, dan steeds te lezen over een ander onderwerp.
- *Belang digitale geletterdheid:* digitale technologie en media spelen een steeds grotere rol in het leven van leerlingen. Zij leren echter niet vanzelf met technologie en media om te gaan. Uit de leerlingmonitor Digitale geletterdheid (Kennisset & Universiteit Twente, 2020) komt naar voren dat de digitale geletterdheid van leerlingen nog onvoldoende op peil is en dat er grote verschillen in vaardigheden zijn te ontdekken bij leerlingen.
- *Tijdswinst:* Door kritisch naar doelen te kijken en doelen te combineren, kan er tijdswinst ontstaan. Zo kan het actief lezen van een kennisrijke tekst een les(onderdeel) wereldoriëntatie vervangen. En door in het proces expliciete instructie te geven m.b.t. digitale informatievaardigheden, hoeft hier geen aparte les voor op het rooster te komen.

Met welke valkuilen moet ik rekening houden als ik aan de slag ga met vakintegratie?

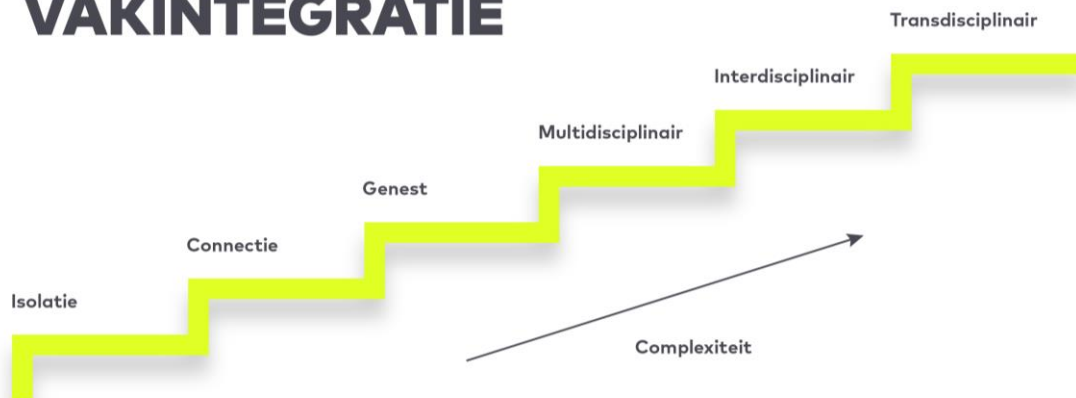
Naast bovengenoemde voordelen, zijn er ook risico's verbonden aan vakintegratie. Het is belangrijk om je daar bewust van te zijn. Zo kan integratie complex zijn voor zowel leerlingen als leerkrachten. Voor beiden vraagt het om verbanden te kunnen zien tussen de lesstof. En voor de leerkracht om een lesmethode wat meer los te durven laten en keuzes te maken in de doelen die aangeboden worden. Het herontwerpen van lessen vraagt een grotere tijdsinvestering, zeker aan het begin. Daarnaast kunnen zaken onbewust worden aangeleerd, terwijl expliciete instructie bij veel doelen erg belangrijk is. Zo kan je leerlingen tijdens het lezen van een kennisrijke tekst aantekeningen laten maken of naderhand aanvullende informatie laten opzoeken op het internet. Maar daarbij is het wel belangrijk dat je expliciet voordoet hoe je aantekeningen maakt of efficiënt informatie kan vinden.

Hoe kan ik zelf een eerste stap maken met vakintegratie?

We spreken van integratie wanneer afzonderlijke vakgebieden met elkaar worden samengevoegd. We zien het als een onderwijsprogramma dat voor leerlingen goed georganiseerd is en bewust is ontworpen om het leren te stimuleren, waarbij er geen inhoudelijke gaten of nodeloze herhalingen zijn. Er zijn verschillende vormen van integratie. Van isolatie, waarbij verschillende vakken apart van elkaar onderwezen worden. Tot aan transdisciplinair, waarbij de vraag vanuit de leerling centraal staat en opdrachten waar leerlingen aan werken compleet aansluiten bij de belevingswereld. De meest toegankelijke vormen van integratie liggen in het midden, namelijk de **geneste** en **multidisciplinaire** vorm (zie bijlage 1). Bij het voorbeeld hierboven spreken we van de vakintegratie middels de multidisciplinaire vorm: er is één overkoepelend thema/project waar doelen van andere vakgebieden in terugkomen. Wanneer je dit nog een te grote stap vindt, kun je ook voor de geneste vorm kiezen. Hierbij staat één vak met bijbehorende doelen centraal. Doelen van het andere vak worden daarin

‘ingelijfd’. Bijvoorbeeld: In een les wereldoriëntatie voor groep 5/6 staat het doel “De leerlingen leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren” centraal. Hier wordt een doel op het gebied van digitale geletterdheid (informatievaardigheden) aan toegevoegd, namelijk: De leerlingen kunnen bruikbare zoektermen voor een informatievraag bepalen.

VORMEN VAKINTEGRATIE

Bron: Gresnigt et al. (2014)

Afbeelding 1: Vormen van vakintegratie

Wat vraagt vak geïntegreerd werken van mijn leerkrachtvaardigheden?

Lesinhoud combineren met behulp van vakintegratie doet een beroep op veel verschillende leerkrachtvaardigheden. Afsluitend geven we je daarom graag enkele sleutels tot succes mee:

- Begin altijd met het vaststellen van de verschillende vakinhoudelijke doelen die je wilt bereiken en bedenk hoe je hier doelen voor jouw leerlingen voor kunt maken.
- Verdiep je in de verschillende leerlijnen en essentiële leerdoelen, dit geeft houvast om de methode los te laten en op een bewuste en kritische wijze leerdoelen te combineren.
- Maak samen met je collega's een leerlijn gericht op de voor jullie belangrijkste vaardigheden, zoals informatievaardigheden, samenwerken en kritisch denken. Op deze manier heb je samen helder wat je wanneer van jullie leerlingen verwacht.
- Ga na in hoeverre de wereldoriëntatie methode van jullie school zich leent om vakgeïntegreerd te werken. Methodes die werken vanuit probleemgericht onderwijs (vaak thematisch met een focus op onderzoekend leren) lenen zich vaak beter voor een combinatie met taaldoelen en digitale geletterdheid doelen dan methodes die werken vanuit leerstofgericht onderwijs (waarbij vaak geschiedenis, natuur en aardrijkskunde apart aangeboden worden en de focus ligt op kennisoverdracht). Bij het eerste type methode komen leerlingen tijdens het uitvoeren van een onderzoek bijvoorbeeld al regelmatig in aanraking met verschillende soorten media en moeten zij informatie verwerken van het internet. Onze [methodematrix](#) kan je helpen om zicht te krijgen op het type methode dat jullie op school hebben.

- Wees kritisch wanneer je je doel voor wereldoriëntatie selecteert. Het kan hierbij helpend zijn om na te gaan welke doelen leerlingen aangeboden dienen te krijgen: [Oriëntatie op jezelf en de wereld - SLO](#)
- Wees je ervan bewust dat niet alle taaldoelen zich lenen voor vakintegratie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan taaldoelen gericht op mondelinge taalvaardigheid of taalbeschouwing versus taaldoelen die zich richten op taal als systeem (spelling, zinsbouw, taalbegrip).
- Ga na op welke onderdelen je expliciete directe instructie moet bieden. Pas expliciete directe instructie vooral toe bij nieuwe lesstof. In een herhalingsles of verdiepingsles kan je lesfasen overslaan en is er meer ruimte voor bijvoorbeeld onderzoekend leren. Kijk dus goed naar het lesdoel bij de vakken die je wil integreren. Welke informatie is nieuw? Zijn er concepten die leerlingen nog niet kennen? Of vaardigheden die leerlingen nog niet beheersen? Geef daar dan expliciete instructie op. In het voorbeeld bij het thema van de Tweede Wereldoorlog hebben leerlingen eerder nog niet uitgelegd gekregen hoe zij een goede zoekvraag kunnen stellen. Om die reden model je als leerkracht duidelijk hoe leerlingen dat kunnen doen en begeleid je leerlingen stap voor stap richting zelfstandigheid (GRRIM-model).

Meer weten?

Wil je vrijblijvend meer weten over wereldoriëntatie en/of taal, of wil je ondersteuning bij het werken met hiermee? Neem dan contact op met een van onze adviseurs en informeer of Edux jou of jouw team kan ondersteunen.

Bas van den Brand

Adviseur

06 – 29 67 01 49

b.vandenbrand@edux.nl

Grard Blankers-de Rooze

Adviseur

06 – 25 65 85 03

g.blankers@edux.nl

Bronnen en meer weten?

- [Wereldoriëntatie en taal - Perfecte partners \(edux.nl\)](#)
- [PIRLS \(expertisecentrumnederlands.nl\)](#)

- [Peil.Leesvaardigheid einde \(speciaal\) basisonderwijs 2020-2021 | Themaport | Inspectie van het onderwijs \(onderwijsinspectie.nl\)](#)
- [Leermonitor Digitale Geletterdheid \(kennisnet.nl\)](#)
- Van Koeven, E., & Smits, A. (2022). Rijke taal: Taaldidactiek voor het basisonderwijs. Boom.
- [Samenhang in het curriculum - SLO](#)
- [Top 10 verbindingen tussen taal en digitale geletterdheid \(educ.nl\)](#)
[Didactief | Goede \(zoek\)vraag! \(didactiefonline.nl\)](#)